

Geen ecologische omslag zonder inspiratie

De mens is uit zijn ecologische kracht gegroeid en zal binnen ecologische grenzen moeten leren leven. Dat stelt bioloog Hans Meek in zijn boek 'Ecologica'. De situatie is niet rooskleurig. 'Op welk inspirerend verhaal kan de maatschappij zich richten?'

Hans Meek

Graag breng ik mijn kersverse boek *Ecologica* onder de aandacht. De basis is gelegd toen ik bestuurslid was van De Linker Wang, lange tijd als portefeuillehouder duurzaamheid. Het is dus niet meer dan (eco)logisch om het resultaat te presenteren in dit magazine.

In mijn boek benader ik de duurzaamheidsproblematiek vanuit ecologisch inzicht. Verwondering en gezond verstand zijn uitgangspunten onder het motto: de mens is ook maar een dier, maar dieren zijn heel bijzonder.

Ecologisch evenwicht

De mens is van dezelfde ecologische relaties afhankelijk als andere levensvormen. Alle planten en dieren streven naar groei en bloei van de eigen soort. Eikenbomen produceren zo veel mogelijk eikels en koolmezen brengen zo veel mogelijk jongen groot. Deze intrinsieke biologische groei drang wordt beperkt door factoren als voedselbeperking, roofdieren, ziekten en watergebrek. Daardoor ontstaan populaties die elkaar in evenwicht houden en niet

verder groeien dan hun draagkrachtniveau. Dit ecologisch evenwicht is de basis van veerkracht en stabiliteit van ecosystemen en de biosfeer. Hoe meer biodiversiteit, des te groter de veerkracht.

De mens was tot voor kort geen ecologische uitzondering. Vanaf 1800 begon de populatie en daarna de welvaart echter te groeien tot inmiddels gigantische proporties. Dat komt enerzijds door de menselijke slimheid die hij dankt aan zijn grote hersenen. Die bezat de mens ook al honderdduizend jaar geleden, maar toen liepen er niet meer dan een paar miljoen mensen rond op aarde. In 1800 waren er ongeveer één miljard mensen en in 2017 ruim zeven keer meer.

De mens kon zijn vermogen om vuur te gebruiken toepassen op fossiele brandstof. Hij bleek slim genoeg om daarmee geavanceerde machines, voer- vaar- en vliegtuigen en chemische producten te maken. Behalve zijn aantal steeg ook het energiegebruik met een factor zeven, waardoor het totale energiegebruik van de mensheid de afgelopen ruim tweehonderd jaar circa vijftig keer is gestegen en de mens meer energie verbruikt dan alle andere dieren op aarde samen.

Mondiale Voetafdruk

De bevolking groeide omdat fossiele energie werd en wordt ingezet voor het vergroten van de voedselproductie. In 1800 was de gemiddelde opbrengst

van een hectare tarwe in Nederland ongeveer één ton tegenover bijna tien ton, nu. Voor andere gewassen en vee teelt gelden vergelijkbare toenames. Dat alles op basis van kunstmest, chemische bestrijding van ziektes en plagen en mechanische zaai-, oogsten en verwerkingsmethoden. Daarnaast wordt fossiele energie gebruikt voor import van landbouwproducten als rijst, katoen, koffie en de laatste decennia enorme hoeveelheden soja en palmolie. Daarvoor worden grote oppervlakten oerbos gekapt, met als gevolg verminderde biodiversiteit op aarde.

Een goede index om agrarische grondgebruik in maat en getal uit te drukken is de Mondiale Voetafdruk. Om Nederland als voorbeeld te nemen: per inwoner is slechts 0,2 hectare binnenlandse grond beschikbaar, terwijl we per persoon de gemiddelde opbrengst van 2,0 hectare landbouwgrond verbruiken. Dit verschil overbruggen we voor 40 procent met hoge opbrengsten door biotechnologie en voor 60 procent door import. Nederland mag dan als agrarisch exportland bekend staan, we zijn vooral een agrarisch doorsluisland, waar fossiele energie en geïmporteerde biomassa omgezet worden in agrarische eindproducten. Het CO₂- en klimaateffect van ons gigantische westerse energiegebruik is inmiddels wel bekend. In *Ecologica* staan twee andere problemen centraal: de bevolkingsgroei en het verlies aan biodiversiteit. Ecologische gegevens tonen aan dat zonder gebruik van fos-

siele energie een maximale bevolkingsomvang van 1 tot 3 miljard mensen mogelijk is. De voorraad fossiele brandstof is eindig, gas en olie zijn waarschijnlijk aan het eind van deze eeuw niet meer exploiteerbaar. Het is zeer de vraag of duurzame alternatieven voldoende energie kunnen leveren. Een duurzaam bestaan van grote aantallen mensen komt dan in gevaar.

Gedrag veranderen

Een tweede probleem is afnemende biodiversiteit. Biodiversiteit is de basis van veerkracht en stabiliteit van ecosystemen. Al het leven op aarde is daarvan afhankelijk, ook dat van de mens. Bij afnemende biodiversiteit zullen ecologische regulatiemechanismen als honger, zoetwatergebrek, besmettelijke ziektes en daarmee samenhangende migraties en oorlogen zich steeds sterker laten gelden. Samenvattend concludeer ik op basis van *eco-logica* dat we er niet zo rooskleurig voor staan. Ik hoop dat mijn boek lezers stimuleert om hierover na te denken en oplossingen aan te dragen. Er zijn gelukkig tal van initiatieven en ontwikkelingen maar er is veel meer nodig. Grote vraag daarbij: kan onze logica, ons verstand, ons gedrag veranderen? En dan met name ons groepsgezag?

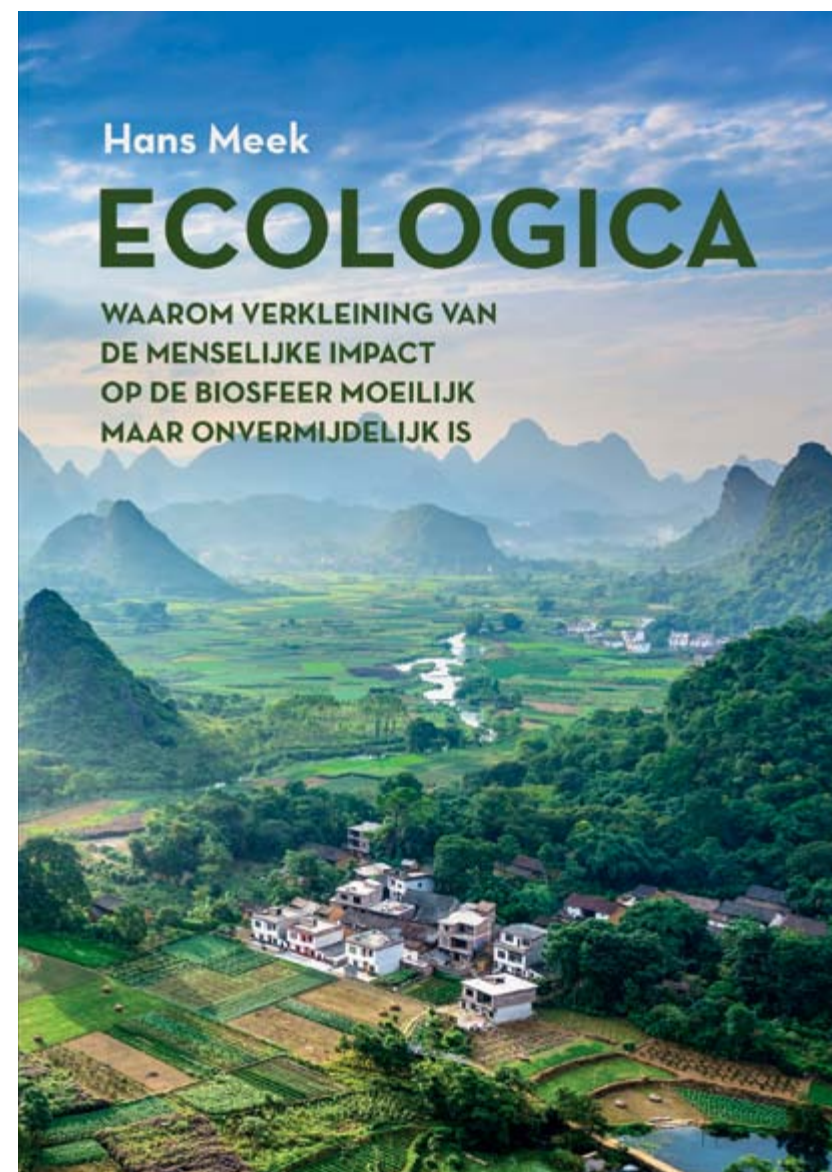
Bij het stoppen van roken of minder snoepen is het al lastig. In hoeverre gaat dat lukken op populatieniveau wat betreft verduurzaming? Kunnen we 'vrijwillig' onze groei drang en impact op de biosfeer verminderen? Zien we in dat wij zelf het duurzaamheidsprobleem zijn met onze energieverslindende westerse samenleving en kunnen we daar wat aan veranderen? Is een duurzame samenleving maakbaar?

Bijbel

Naast eco-politiek, eco-economie en eco-ethiek komt dan ook religie in beeld. De Bijbel geeft geen directe antwoorden op duurzaamheidsvra-

gen. Toen de Bijbel ontstond was er geen mondiale duurzaamheidsproblematiek. De natuur was oppermachtig en genereerde naar believen regen en droogte, overvloed of honger, gezondheid en ziekte. De mens had daar geen invloed op.

De circa 200 miljoen mensen waaruit de wereldbevolking toen bestond, kwamen daar dagelijks mee in aanraking en waren daarvan doordrongen. Religie riep op tot solidariteit, zorg voor de zwakke, zieke en vreemdeling. Je bent afhankelijk van elkaar en kunt zomaar zelf tot die kwetsbare groep behoren. Dat geldt nu ook voor ecosystemen met de planten en dieren die ons omringen. Een vrijzinnige benadering van bijbelse inspiratie kan vanuit dit inzicht tot duurzaamheid leiden. Niet voor niets is De Linker Wang mede voortgekomen uit het 'conciliair proces' dat oepriep tot vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping, een onlosmakelijke drie-eenheid. We missen een 'groot verhaal'. Op welk inspirerend verhaal, welk toekomstvisioen kan de maatschappij zich richten? Ik denk dat er wel degelijk een groot verhaal is: de mens is uit zijn ecologische kracht gegroeid en zal weer binnen ecologische grenzen moeten leren leven. Het is een verhaal dat we niet graag horen.

Liever houden we elkaar voor dat de mens, het volk, de economie en de welvaart altijd verder zullen groeien tot in het oneindige. Er blijkt echter geen god te zijn die daar voor zorgt, zoveel is wel duidelijk. Hopelijk kunnen we met elkaar leren dat minder energie, meer biologische landbouw en misschien ook minder mensen niet hoeft te betekenen: minder levensvreugde.

Wat mensen verbindt

De Linker Wang kan als religiewerkgroep helpen om te ontdekken hoe dit gepaard kan gaan met meer solidariteit, intensiteit en welbevinden. Religie kan dan weer ten volle zijn oorspronkelijke betekenis krijgen: dat wat mensen verbindt. ●

ISBN
978-94-6301-118-1
Prijs: € 24,95.

'Nederland mag dan als agrarisch exportland bekend staan, we zijn vooral een agrarisch doorsluisland'

Hans Meek studeerde biologie in Utrecht en deed promotieonderzoek in Amsterdam. Hij werkte ruim 25 jaar als universitair docent te Nijmegen, waar hij neurobiologisch onderzoek deed en onderwijs gaf in de functionele morfologie van de mens. Na zijn universitaire carrière verdeelde hij vanaf 2005 zijn tijd over het beoefenen van zangkunst, koördirectie en piano-spel en het bestuderen en stimuleren van ecologische duurzaamheid. Hij beheerde langdurig de portefeuille duurzaamheid bij De Linker Wang en was onder meer lid van de landelijke werkgroepen Kerk en Milieu en Kerk en Energie. Hij is secretaris van de Werkgroep Voetafdruk Nederland (www.voetafdruk.eu).